

АДАБИЁТ ва САҲНАТ

Қаҳрамоннинг КИЕФАСИ

Эрмигайда Бордино жангининг Ботирлари савлат гуниб туради. Ялоқ погонлари елҳадан ҳам кенг,

Кўларнда қақар Рўсининг журъати. Аммо, ажаб, Битта рамка турар бўш, Тагида ёзилган Фамилия, исм, Қани, Қаҳрамоннинг киефаси, хўш? Не сабаб Жойдан қўзғалмиш раси? Наҳотки бу мардининг

Гўр эврасан Юлиб кетган бўлса, сақлай деб Пинҳон? Наҳотки Рўсининг бу жангарораси, Киефасиз қолса беқарор, нолон? Суриштириб кўрдим, Буддики, аён, Суратини сақлай олмабди тарих.

Асли, Суратга зор эмас, бу жаҳон. Инсон-инсон Тирик қолсагина руҳ, Турт бурчак рамкага Бокдим қайтадан, Гавдаланди кўзим ўнгиде У мард, Жой олоқдинг учун Тарих бетидан, Рамкага тушмоғинг Эмас экан шар!

Юсуф ШОМАНСУР.

ШАҲДАРА

Отойга тақалади шажарам, Алдодим қонда шопр тугеян, Инсон олам билан ҳар дам моёро, Аммо ким ўзгартирди бунди дуйеян? Замонлар зулмининг сўзламай сенга, Шопр бу тарихнинг шарҳисин эмас, Жаҳонда зулматин биринчи енгилан, Улуг рус халқига халқларда ҳавас, Туғилди тақдирим, бахтим учқунин,

Кейин у айланди алаңаларга, Юртим Россияга қўшилган кунин,

Рус билан ёнма-ён жиддик жангларга, Сибирь ўрмонида қишда қор нечиб,

Қарағай кесолган бобом ин бор,

Пролетар маълумлар жумбоғин ечиб, Кўзгоҳди, Одамзод бўлмак хонсор,

Момоку ўртақол дехқоннинг қизин,

Оддий бир ҳамшира, врачга тилмоқ.

Бахтим сўзюғида уларнинг изи — Умрий баҳорига учган қалдирғоч, Илдиз бор ҳар қандоқ формуланинг, Ер узра одамзод ишаркан тоқни, Европада қолган қардошлар хоки,

Курашлар асрида таржиман ҳол, Мен ҳам курашлардан эмасман холи, Бу шундоқ Ватаним, ҳар инсон хушқол, Ҳар инсон табаррук, ҳар инсон олий,

Бизнинг хонадонда беувонин мен, Кўнгила-да, ўғсиб ҳам қўяман тоҳо, Аммо шопр фикри дуйеинидай кенг,

Ҳар битта шепр учун халқ қўяр баҳо, Интернациональ шопр миллати — Ҳазрати Гомердан ҳатто ментгача, Кўндир дунёининг ҳали иллати,

Қардошлик жаҳоннинг дардин енгиласан, Ер узра дўстликнинг буюк неғизи — Ватаним тақдиринг — бинографиям, Бунда бахт, адолат, севги, Кремль нурига талпинар олам.

Анвар ЭШОНОВ.

ХАНДАЛАР

— Мен сендек пайтима, — деди отаси Валтерга, — оиламиз жуда навабал адди. Биз бундай ширинликларни ейтиб туғул, ҳатто кўрмас ҳам адик.

— Омадинизни қаранг-а, ота, — деди кичик ўғилча, — Ҳозир сиз биз билан яшайсиз. Бизнинг уйимизда эса бунақа ширинликлар жуда кўп.

— Агар мен бошимни ерга, оёғимни осмонга қилиб турсам, барча қоним бошимга келадими? — Албатта, жаноб Майер, қон бошимни ҳам ошиб кетади.

— Шундай экан, мен тик турганимда нега барча қоним оёқларимга тўпланмайди?

— Чунки оёқларингизнинг иғни бўм-бўш эмас-да.

Ўқитувчи: Клаус, сенинг ишонг жуда яхши ёзилган. Аммо у Францинига сўзма-сўз ўхшайди. Буни қандай тушуниш керак?

Клаус: Францини ҳам яхши ёзилган экан, — деб-ди!

— Жаноб доктор, мен қаттиқ тумов бўлиб қолдим. Қанақа дори олишим керак?

— Битта дастрўмолча, — деди врач курунгина қилиб.

— Шу етарли деб ўйлайсизми?

— Етмаса, иқрита олақонинг, — Немисчадан И. Пардаев таржимаси.

Насимийга бағишланади

Озарбайжон жамоатчилиги машҳур шопр ва назарфачи Имо, миддин Насимий туғилган кунининг 600 йиллигини нишонламоқда. Музика асарларига ўз назилган конурурга На, симининг «Ан Ал-ҳан» («Ҳақинат ўзимда») шеп, рига ёзилган қўшиқ биринчи мунофотга сазор, вор бўлди. Бу қўшиқни республика халқ артисти Жангир Жангиров ёзган.

Республика санъат усталари инсонпарвар мутафаккир юбилейини бир қанча қизилари асарлар билан нишонламоқдалар. СССР халқ артисти Фикрат Амиров «Насимий ҳақида қисса» балетини яратди. Ака, демики опера ва балет театри шу балетни постановка қилишга тайёрланди. «Озарбайжон» киностудиясида суратга олинаётган рангли «Насимий» бадиний фильми шопр обрээзини яратди.

Республика рессомлари кўнгила изинларини асарлар тайёрлашди. Ҳайкалтарошлар Насимий ҳайкалларининг лойихаларини устиде иш олиб боришлти. Бу ҳайкаллар Боқуда ва шопрининг юрти — Шема, ҳада ўрнатилди.

Телефильмлар фестивали БУГУН

Округ офицерлар уйида телевидение фильмларининг V-Бутиунинтфок фестивали очилди. Ун кун давом этдиган фестивал программасида 100 дан ортин фильм бор. Улар бадиний, хужжатли, музикали фильмлардир. Фестивалга тақдим этилган ленталар орасида «Бум, бараш» (Докенино номили киностудия), «Соғлар тушда йўқолади» («Мосфильм»), «Алиса Фрейндлик» («Ленфильм»), «Биз олға бо, самиз, биз куйлаймиз» («Грузинфильм») ва бошқа фильмлар бор.

Узбекистон телефильмлар студияси яратган бир қатор ленталар ҳам фестивалда намойиш қилинади. «Им, кўи осмонда», «Гульшан» («Ташкентфильм»), «Тўқувчи», «Кораули» хужжатли ленталари, «Шашмаюк» фильми, концерт шуллар жумла-сидир.

Фестиваль программасига фильмлар намоишидан тақдир Уэ, бекисон санъат усталари билан урмуш, нол, холлар ва санаот корхоналарига бориб ҳам иштирокчилар. СССР ин, нематографиялик оқ, эр эса «Телевизион эр, ривада меҳнат инисини» маърузида кўчма пленум утказди.

Фестивалга қардош социалистик мамлакатлар — Польша, Чехословакия, Венгрия, Мугулистон Халқ Республикаси ваилари ҳам иштирокчилар.

Фольклор учун ўн унча та махсус мунофот та, сис этилган.

Абу Район Беруний фильмининг дастлабки кадрларини суратга олишга тайёрларлик кетсётган эди. Киностудияда рессом Э. Калонтаровни учратиб қолдик. Гап дарҳол ана шу бўлгуси фильм ҳқида кетди:

—Беруний сценарийи устиде иш туғаб, биз рессом операторлар ҳам иш бошлаб юборганимизга бир неча ой бўлди. Минг йил муқаддам бўлган шаҳар, кишлоқ кўринишларини, уй-жиҳозларини, кишлоқ кийимини, ташқи киёфаларини эскизларда чизиб керак. Аниқ композициялар, кадрларга катта маъно берувчи ракурслар топиш керак. Беруний асарлари, олимлар мслаҳати, тарихий ёдгорликлар бизга ёрдам бермоқда. Ана шу матери-аллардан келиб чиқиб, фильмининг тасе-рий тилини белгилаш, узок ўтмиш воқеа-ланамиз. У ерда бир қатор эпизодларини суратга олиб бўлган, Урганга йўл ола-миз. Турли шаҳар ва кишлоқларда, кино-студия павилониде олишган кадрлар Беру-ний яшаб ижод этган давринг ас этири-ши керак. Кўни неча бир эпизод сурат-га олдик. Унда маллоҳ ҳам иштирок этиши керак эди. Маллоҳдин курол-аслаҳасиз та-каввур этиб бўладими? Кўп ўйлаб, керак-ли яроғ топгандек бўлди. Левақа суратга ҳам олиниб бўлди. Лекин ҳозир бироз афсусланмоқдаман. Жаллодиннинг қўлига оғир, хатто бироз қўлдор, қилчк борсак бўлар экан. Ушунда у қилчкни гилфодан чиқарганида қўли кучга тўлганини камера аниқ илғиб олар эди. Афсуски кинода қай-та суратга олиб бўлмайди.

Калонтаров неча оилар давомиде олиб борилаётган жуда катта ишининг бир деки-

ЭСКИЗДАН КАДРГА

лари содир бўладиган жойларни—мадраса ва хон саройини, чўл-бибон ва шаҳар кўча, майдонларининг расмини чизиб кийин бўлган... Чунки бу ҳақда аниқ маълумотлар дерилик сўзланган йетмаган. Сценарий бизга илҳом бермоқда. Унда ёрқин об-разлар ҳам, драматик воқеалар ҳам, ки-нок сюжетлар ҳам бор. Киномастаграфчи Ш. Аббосов ва шарқшунос олим П. Булға-ков тарихий ҳақиқатга риоя қилган ҳолда, адабий асар яратдилар. Энди ана шу асар эранда жоланишни, ҳаракатга келиши, рақиб, сазо, тасвир, икром билан бойиб, янги шаклга кириши керак. Ҳаммамиз ана шу ҳаракатдамиз.

Ана шу илҳомнинг натижасида сон-санок-сиз эскизлар пайдо бўлди. Улар асосида эса декорациялар қурилди, очик ҳавода суратга олинадиган жойлар танланди. Бу чаколани ёзиб олдиде ана Э. Калонтаров билан уршдилар. Энди «Беруний» фильмининг бир неча эпизодлари суратга олиниб бўлган эди. «Узбекфильм» киностудияси павилонларда, ҳовлисида миноралар, кединий уй-жойлар, мадраса ва хужра-ларнинг декорациялари қурилган эди. кино-аста кинокадрларга айланишмоқда эди. Рессомни уршатиб ана сўбатлашдик:

—Берунийнинг ўз шогирдлари билан машқ қилиш, Райҳонга исми қиз билан учрашиши, улуг олим ер шарининг макте-тини ясаб, баёнларини ҳайратга, баёнларини газабга келтириши эпизодлари суратга олиниб бўлди. Режиссёр Ш. Аббосов, оператор Х. Файезов, актёрлар билан бир-галмида бир неча кун павилонда машуул бўлмиш. Сўнгра Самарқандга сефорта от-

қаси ҳақидагина сўзлади. Рессомнинг кинодаги ижоди илҳомда серкўрра ва ма-шқилар.

Кўнгила Самарқандда туғилиб ўсган, Москвадаги киномастаграфия институтиде профессионал таълим олиб, Тошкентда кино рессоми сиратида ижод қилаётган Э. Калонтаров 20 га яқин фильмининг яратили-шида қатнашди. У кино оламиде уста ре-жиссёрлар, зийрак операторлар, тажри-баки актёрлар билан таинишди. Чизилган расмларни ифода этушине ана шу санъат-корларнинг тажрибасини ўрганди. 1958 йили яратилган «Фаразандлар» фильмидаги сувсиз, кимсасиз, оч-ялғоч қишлоқ киефаси томошбинлар едиде қолган. Эулм ва жаҳолат қурбони бўлган бу ки-лоқ образини яратишда рессомнинг ҳис-саси ҳам бўлган.

Э. Калонтаровнинг кинодаги ижоди дастлаб ҳамкасблари — рессомлар Е. Пушкин, Н. Раҳимбоевнинг феолияти билан боғлиқ бўлди. Кейинчалик рессом тарихий-инкилобий ленталар ва комедиялар, тари-хий драма ва киноопералар, киносеза ва лентали, психологик кинодрамалар учун Калонтаров қозғаб чизган расмлар се-кўлаб эскизлар чизди (кинодагина Билим уйида уюштирилган кўргазмага ана шу асарлардан намуналар қўйилди). Улар фильм туғилишида муҳим роль ўйнади.

Э. Калонтаровнинг кинодаги ижоди са-марали бўлмоқда. У янги-янги фильмлар-га эскизлар чизиб даврида кино санъат-корларидан—аввало режиссёрлардан тур-ли композициялар яратишни, расмларда ҳам ҳаракатни, воқеалар ривожини кўрс-атишини ўрганимоқда.

Ҳамидулло АҚБАРОВ.

Э. Калонтаров «Улугбек юлдузи» ва «Сен етим эмассан» фильмларига ишлаган эскиз лар.

САРЛАВҲА МАШАҚҚАТИ

«Книга» нашриятиде кекса правдчи-журналист Э. Д. Блисковскийнинг шу номдаги янги китоби чиқди. Кўяда шу китобдан парча ўқийсиз.

Генрих Гейне шопр «Эман» ёноридаёқ эманзорини кўрад ва туғилганда алоди билан тағалла олади деган эди. Лекин шунини ажабланарлики, олдидан кўра билши қўриблягига эга бўлган шопр ёзини ўйлаб кўйган ёни ёзаётган асарини қандай номла-шини ҳамма вақт ҳам олдидан айта олмади. Бу таъомдан ту-шунарди эстади, бош-қа бир муносабат бил-лан Гейне таъкидлаган-дидек, «шопр ҳам ин-сон, энг яхши фикр-лар унга ҳам қийин-чилик билан келадик».

Режиссёр ва рессом Н. П. Акимов бундай деган эди: «Агар ан-торга асар ниҳосинга-га сарлаваҳа номлаш-м бўлса, демек у нима ҳақида ёзаётганини образи шунда бел-гилаб ололмаган бў-лади». Агар ёзувчи ҳақида сарлаваҳа бир оз нечибиб, иш «хи-рингача эмас, асар ёзилгандан кейин кел-ган бўлса, нима қилиш керак? Сарлаваҳа ифо-даланган «образли шакл» ёзувчи ҳақи-да иш бошлангандан олдидан ҳам, иш ту-гандан кейин ҳам ке-лиши мумкин. Ахир, Лев Толстой «қилчча дерилик ёзиб бўлган» сарлаваҳа излар экан.

Қайси ёзувчи иш бошлайганда, асарига гаройиб сарлаваҳа та-липини астамайди дей-сиз? Афсуски, яхши сарлаваҳа ҳамма вақт ҳам тез топилавермай-ди. Бу ўринда бирота сеҳри-жоду ҳам ёрдам бермайди. Бат-дан автор асар ёзи-б бўлинадиган сўнги ди-ққатгача сарлаваҳа из-лайди.

«Уруш ва тинчлик» романининг дастлабин қисми «Русский вест-ник» журналыда 1865 ва 1866 йилларда «Бир минг саккиз юз бешинчи йил» деган ном билан босилган эди. 1866 йилинги ма-йида Толстой А. А. Фетта романини 1867 йилда туғатишини, уни «Яхши туғаллани-данган ҳамма нарсаяхши» деган ном билан босиришини мўла-жаллаётгани ҳақида ёзган эди. Толстой Фетдан сарлаваҳа ҳа-қидаги ўз фикрини айт-тишини сўраган эди. «Бу сарлаваҳа авторни қаноатландирмаган эди, — деб аслайди адибнинг собиқ секре-тари Н. Н. Гусев. — Уруш ва тинчлик» деган янги ва қатъий сарлаваҳа вужудга ке-лди».

«Альберт» деган хи-коясини Толстой 1857 йилинги бошида ўйлаб кўйган эди. Хали бу ҳақида сарлаваҳа кў-йилмаганди. Ун ик-кинчи январда у «ҳар кўни тўхтаюсиз» ёзиб керак» деб кўнчили-га қайт қилиб кўй-ди. Бўлаёик повест-ном бўлган одам» деб эслайтиб ўтилган. Бу-ни, далилнинг кейинги са-ҳифалариде кўйидаги-ларга ўқиймиз:

29 январь: «Тамом бўлган... хусусида кўп ўйладим».

30 январь: «Тамом бўлган... бугунлай тайёрден туюлмоқ-да...».

5 апрелда кундалик саҳифасида бошча сарлаваҳа кўзга ташла-нади: «Майиб»ни бар оз ёздим.

27 июлда яна бошча сарлаваҳа кўрилади: «Тамом бўлган киши» ни бир оз ёздим».

6 октябрда: «Тамом бўлган киши»га сўн-ги сайқал беришини ўйлаб кўйдим».

Толстой повестини «Современник» жур-налыда нашр этиш учун Некрасовга юборди. 30 ноябрда аса қўл-бериши сўради. Декабрда корректуран и олади. Ёзувчининг кундалик-ларида 1858 йилинги февраль ва март ойла-рида ёзилган кўнйида қайлар бор:

«Кеча «Тамом бўл-ган киши» устиде иш-ладим. Иш юришля-ти».

«Тамом бўлган ки-ши» устиде яна ишла-дим. Худди туғатган-декман, лекин ҳали қайта ишлаймак».

«Альберт»ни бир оз туғатдим».

«Чолғучини яна қайта кўриб чиқдим».

«Кечқурун «Аль-берт»ни туғатдим, бу-тунай битганга ўх-шайди».

Толстой кейинчалик асарининг айрим жум-лаларига туғатиб кири-лади. Хикоя узил-кесил «Альберт» деган ном олади.

«Евгений Онегин» романи ёзилмасидан олдидан А. С. Пушкин уш-ган ном қўшиб кўйган эди. Мен бундай пайтла-рида янги поэма ёз-лайман, Евгений! Оне-гин! — деб ёзган эди шопр А. И. Тургене-ва — Инки кўшиқ тай-ёр бўлди».

Н. В. Гоголь «Эдик жонлар» устиде бир неча йил меҳнат қил-ди. У асардаги кўп жойларни ўзгартирган-туғатган, лекин ёзувчи кўлига қалам олмасдан бурун топган сарлаваҳа-си дехлсиз бўлиб қол-ган. 1835 йили у Пуш-кинга Петербурдан

бундай деб ёзган эди: «Эдик жонлар»ни ёза бошладим. Сюжет ҳа-қиқий роман бўлиб қў-зилиб кетди». Орадан бир йил ўтган, В. А. Жуковский Гоголининг Парижда ёзиб ёбор-ган хатини олади.

«Мен Петербурда бошлаб кўйганим «Эдик жонлар»га қи-ришиб кетдим. Барча бағаваларини қайтадан туғатиб чиқдим. «Эдик жонлар»нинг сюжетини ҳеч кимга айтманг, но-мини эса ҳаммага о-ълон қилишингиз мумкин».

И. С. Тургенев ад-ба ва жамоат арбоби П. Д. Алтунскийнинг «Лит. обозрениннинг ном қандай бўлади?» деган саволига бундай яваоб қилган эди: «Вилмайман. Мен ҳеч қачон роман туғата-туғича ном қўймайман. Бу иш анча қийнаб кўйди». Аммо Тургене-ва бошча хол ҳам бўлган: сарлаваҳа асар ниҳосинга етгунча вужудга келган ва ба-дан бир неча ўзгариш-ларга учраган. «Сту-дент» комедиясининг биринчи парадисини ёзиб туғатган, у Кра-евскийга ёзди: «Бу асар устиде йил бўли-шпимоқчиман».

Тургенев Краевскийга лия хат йўллайди: «Студент»ни тўғини «Студент»га етказиб кўйдим». Намоатчи-ликта эса «Студент» асарини «Қилчода бир ой» деган ном билан тақдим қилган. Биз бу комедияни шу ном билан биламиз ва сева-миз.

1845 йилинги мар-тида Тургенев Белин-скийга хабар қилди: «Умри қисқа муҳаб-бат» деган поэма ёз-моқдаман. Бу асар илҳомига «Альберт» деган сарлаваҳа билан таиниш. 1866 йили Тур-генев Катюша ёзган эди: «Русский вест-ник» учун мўлажаллан-ган романим ниҳоси-га етай деб қолди ва мининг биринчи ярми оққа кўчирилди... Бу роман «Тутун» деб аталди... Кўзламага бундай сарлаваҳа кў-йилган эди: «Ичк-ча-ё, Тутун. Иман Тутун-де» повести». Кейин автор ҳаммасини ўчи-риб ташлайди ва «Тутун» деб ёзиб кўйди. Сўнгра у бу сўзини ҳам ўчирди ва кочорина «Ички хайт» деб ёз-ди. Ундан кейин иккин-чи сарлаваҳани ўчирди ва биғичинини чиқ-лайди. Иккинчи кўла-мага жуғатилгандан кейин ҳам давом эт-ди.

А. Н. Островский «Тарбияланган қиз»

песасини 1855 йил-нинг ёзида ёза бош-лаган, лекин бу асар устиде иш қўзғаб қолган... Бир неча йил-дан кейин қайта иш бошлаб, у А. В. Дру-жининга хабар қилди: «Қасбоба мол қай-тис, эчига жон қай-тис» деган яхши бош-ладим, яқин орада ту-ғатаман ва юбораман ёзиб ўзим Петербурга олиб бораман». Автор песасини оққа қурира-ётди, унга дастлабки— «Тарбияланган қиз» деган номини қайта кўйди.

Драматург ўз дўсти А. Ф. Бурдинга ёзган эди: «Доно ҳам ада-шлар» деган зўр ном-деярли ёзиб туғатил-гандан сўнг ҳам сар-лаваҳа йўқ эди.

Ф. М. Достоевский ҳам айрим асарлари-нинг сарлаваҳасини иш жаравида тағайирган эди. У «Дарийлик», «Буюк туюқорнинг кеҳишлари» деган ро-манлар ёзинини мўла-жаллаган эди. Лекин ёзувчи бисотида бун-дай асарлар йўқ. У ниҳатин амалга оспган, фақат китобларга бошча ном қўйган.

«Этун уйдан макту-бларин Достоевский дастлаб «Қирғил» кет-ган одамлар топфаси ҳақида қайлар» деб атамоқчи бўлган.

Адиб «Зар» жур-нали учун повесть ёзиб беришини ваъда қилган. Журнал ношери до-шхилтирди, олдидан эълон қилиш учун унинг сарлаваҳасини маълум қилишни сў-райди. Ношери талаб-дан жуаюроқ бўлган, лекин Достоевский А. Н. Майковга ёзди: «По-вестини учдан икки қисми ёзиб бўлганим ва даъвий қўришиб чи-қилган». Лекин Каш-ниров повестини тур-гига олдидан хабар бермоқчи бўлганми-мени жуш безовта қилмоқда. (У шу ҳа-қда менга ёзди). Мен бунди сира истамайман. Сира ҳам!».

Ёзувчи қўшма қилди: «Пове-стини «Ману эр» деб аталди керак, яна ким билади дейсиз».

Н. С. Лесков бўла-жак асарларига олдидан сарлаваҳа танлар, ёки қолган сарлаваҳа-ларини ён лавтарига ёзар эди. Батдан у биринчи таасурот бў-лиш сарлаваҳа» кўр-ди. Маълумки, Лесков ўз кўзламалярини ҳам-ма ёздан «наплати-риб» ташларди. Ёзув-чи сарлаваҳани ҳам қаттиқ тахрир қил-ди.

Чеховлар хонадон-ининг дўсти Т. Л. Шпе-кин-Купернинг хоти-рлашча, Мелхиводе Антон Павлович ўз иш ҳақида нам гапир-ган. «Ушга кезлар ёза-ётган хикоясининг сар-лаваҳасини айтишга ва маъзунини ҳақида икки

оғиз гапиршига жуда ҳам хасислик қилди». Чехов асар ёзиб бўл-гандан кейин сарлаваҳа ўйлашини кўп марта тағайирлаган. У В. М. Лаврова ёзган эди: «Бўлаёик хикояларини сарлаваҳаси хусусида сента ҳеч нима айта олмаман, чунки бунди ўзим ҳам билмайман. Хикояни ёзиб бўлганимдан кейингина сарла-ваҳани ўйлаб топаман».

Антон Павлович одаддаги ўзига хос юмор билан «Север» журналынинг редакто-ри В. А. Тихоновга жаваб берган эди: «Хи-кояни юбораман... Ле-кин унинг нима деб аталшини айтолмай-ман. Ҳозир унга сар-лаваҳа кўйиш ҳали кў-хумдан чиқмаган. Кў-хумдан тушини аниқ-лашдек мушкул».

Барбир, шуни бе-ма-лол тасдиқлаш мум-кинли, адиб кўшича асар устиде ишлай-ганида кейин ҳатто ёзишга киринишсизлаоқ сар-лаваҳа ўйлаб топган. Бу тўсумол ҳам, тах-мин ҳам эмас. Бунди Чеховнинг ўзи тас-диқлайди.

Чехов турли пайтла-рида дастларига ёзган эди:

«Песа» Гамоқда-ман... У «У ода ин-гил» деб аталади». Уш ода-сингилда ёза бош-лагани эдикигина ёза бош-лагани калон ниҳосинга етишини аниқ айт-о-лмаман».

Ёзувчи «кўш пом-и» билан атадушини «Чай-ва» ивасосини ёзиб туғатганнинг кадр-дошларига маълум қил-ган.

Чехов ўзининг «Ол-чазор»нига биринчи ил-ҳолни наҳон ва қисси кўп илҳом ўқитган экан. Аниқ савани тоқ ким бўлганлигини, Шунинг шубҳасини, «Олчазор» сўан ҳатто повесанин қорамасини ёзилмаси-дан бурун қозғата туш-ган».

Китоб ёзувчи қўлига қалам олиб, оқ қоз-ғача енгашмасидан анча буюн ёзил бошлайди. Кўзлама ёзувчи ижод-хонасида экан, у фақат сарлаваҳани ёзгари-рибгина қолмайди, б-утун саҳифаларин, бо-ддий тахрир қилди, қайта ёзиб чиқди.

Сарлаваҳа топши — оғир, седингач иш. У анча бурун, китоб ёзишга кирилиш олдидан, иш бошлаган ара-биде, иш бошлаган янми битган, китоб ниҳоси-га етган ва иш сўнги-да дахилда, ҳатто китоб-га битти «нечта» ёз-илган «нечта» ким топилади».

А. ИБРОХИМОВ таржимаси.

Фарзандларнинг сўнги сўзи

НИМА ДЕЙСИЗ?

Полия ювар Умида, Под ювниши билар у.

Ярқираб ойнадек, Чинни — чироқ қилар у.

Сеп, мен кўриб албатта, Баракалла деймиз-да! Куримасдан ҳали пол, Бўлади оёқ изи. Оёгин ювмай зинҳор, Чунки юради уан. Мен, сеп кўриб албатта, Бунга нима деймиз-а? Ҳабиб РАҲМАТ.

ПОЯТХИМИЗ МЕҲМОНЛАРИ

РАНГ-БАРАНГ СПЕКТАКЛАР

Поятхимизга Мос-кваннинг Таганкадаги драма ва комедия театри коллективни меҳмон бўлиб келди. Бу театр спектакллари кўпчилик эътиборини қозongan. Санъаткорлар гастрол-лари давомиде С. Есениннинг «Пугачёв», А. Вознесенскийнинг «Антимирлар», Жон Рид-нинг «Дунёни титратган ун кун» асарлари асо-сида таёйрланган спен-такллари ва бошча бир қатор сахна асар-ларини кўрсатадилар.

СУРАТДА: театрининг «Антимирлар», «Дунёни титратган ун кун» спек-таклларида кўриниш-лар.

